
*Володимир
Навроцький*

ДЕЯКІ ОСОБЛИВОСТІ СВІТОВОЇ ФІЛОСОФСЬКОЇ ПЕРІОДИКИ (на прикладі англомовних видань)

Як інституція науковий журнал з'явився у XVII ст. Перший номер першого такого журналу, котрий так і називався «Le Journal des savants» (Журнал вчених) і частину публікацій присвячував науковим відкриттям, був надрукований у Парижі 5 січня 1665 року¹. А першим виданням, присвяченим суто науці, були «Філософські труди Королівського товариства» (Philosophical Transactions of the Royal Society), перший випуск яких з'явився у Лондоні 6 березня 1665 року². З 1682 року до 1782 року включно в Німеччині видавали журнал «Acta Eruditorum», присвячений висвітленню результатів досліджень у природничих науках, проте в ньому публікували також і філософські статті. Чисто філософський журнал «Acta Philosophorum» з'явився так само у Німеччині 1715 року і виходив друком до 1726 року включно³.

У наш час філософські журнали виходять багатьма мовами. Їх видають університети та інші навчальні та дослідницькі заклади, наукові асоціації тощо. Через постійне виникнення дедалі нових журналів у друкованій та електронній версіях важко навести повний список їх, навіть тільки англомовних, бо окрім академічних філософських випускають багато популярних, призначених для широкого

¹ https://fr.wikipedia.org/wiki/Journal_des_savants

² <http://rstl.royalsocietypublishing.org/>

³ https://en.wikipedia.org/wiki/Acta_Eruditorum, <https://www.chegg.com/textbooks/acta-philosophorum-1st-edition-9781855065215-1855065215>.

загалу, наприклад, електронні журнали «The Philosopher» (Філософ) та «Philosophy Now» (Філософія у наш час). Видаються журнали для науковців, у яких друкуються також і студентські статті. Функціонують окремі журнали для публікацій студентів, які ще не мають ступеня бакалавра, наприклад «The Harvard Review of Philosophy» (Гарвардський огляд філософії), «The Dualist» (Дуаліст). Вони містять академічні статті, рецензії, вибрані есе, інтерв'ю з відомими філософами. Є журнал, редагований аспірантами, — «Graduate Faculty Philosophy Journal» (Філософський журнал для випускників). З 2011 року функціонує електронний журнал міжнародної мережі жінок-філософів, спонсорований з боку ЮНЕСКО. Видається і журнал філософії для дітей «Thinking» (Мислення)⁴.

Одні з філософських журналів присвячені загальній філософській тематиці, інші — окремим галузям філософського знання, наприклад, історії філософії, логіці, етиці, естетиці, філософії науки, аналітичній філософії та різноманітним напрямкам природничого і соціально-гуманітарного знання. Проте, спеціалізація не означає, що ці академічні філософські журнали не друкують статті з інших галузей філософії. Їх публікують також і в журналах більш широкого профілю — міждисциплінарних.

Неймовірна кількість філософських публікацій спричиняється до виникнення спеціальних електронних журналів, спрямованих на втілення «стандартів строгості та ясності у філософську продукцію, без надання переваги жодній школі чи тенденції». Таким є, наприклад «Sorites» (Сорит)⁵.

Разюча кількість філософських журналів свідчить про те, що філософський журнал є ефективним засобом комунікації філософів та інших науковців.

Звісно, важливі чинники функціонування журналу — його фінансування та адміністрування. Певним чином вони впливають на якість продукції журналу. Але все ж таки центральною ланкою у створенні журналу є діяльність редакції. Саме характер цієї діяльності визначає значною мірою професійність журналу. Одним з інструментів забезпечення високої якості публікацій є рецензування. Для цього залучають відомих фахівців. Зазвичай вимоги до структури статті уніфіковані: вона має містити коротку анотацію, позначення цілей і завдань, виклад методології, результатів та висновків (із зазначенням напрямку подальшої роботи) і зрештою бібліографію. Рецензенти мають звертати увагу на формат, термінологію і стиль статті, на точність цитування. Але головна увага, звісно, спрямована на її зміст, на оригінальність результатів.

Діяльність редакції не обмежується організацією рецензування статей. Найвідповідальніший етап редакційного проходження статті — її

⁴ Тут і далі, відсутність спеціальних посилань означає, що відповідна інформація наведена у Вікіпедії, або у самому відповідному журналі.

⁵ www.sorites.org

редагування. Серед інших видів діяльності редакції — прийняття книжок на рецензію, публікація переліків книг.

Усі академічні філософські журнали мають переважно однакову структуру — тексти статей, рецензії на книжки, повідомлення про події філософського життя. Особливості випуску чи номеру журналу стосуються переважно змісту. Вони можуть бути 1) тематичними, 2) присвяченими якійсь книзі або 3) концепції окремого автора, або 4) оглядові якоїсь наукової події — з'їзду, конференції, симпозіуму, колоквиуму тощо.

Незважаючи на загальноприйняті стандарти щодо функціонування журналів, втілення їхньої редакційної політики має певні особливості. Наприклад, британський журнал з аналітичної філософії «Mind» (Розум) вітає короткі коментарі про публікації у цьому журналі (але не в інших журналах). Міжнародний журнал «Monist» (Моніст) кожний випуск присвячує якійсь одній темі. Так, в останньому номері цього журналу за 2011 рік анонсовано рубрики на всі номери 2012–2015 років.

Уважне ставлення до періодики як інструменту розвитку філософії демонструють, наприклад, спеціальні публікації з інструкціями щодо написання журнальних статей, вибору відповідного журналу, подання статей у редакцію, очікування результатів рецензування, тобто проходження усього шляху від написання до друку. Ось частина назв розділів однієї зі статей на цю тему: «Орієнтація журналу», «Різновиди статей», «Стратегія подання перших статей», «Формат подання», «Етикет подання», «Процедура оцінювання», «Що робити із відгуком рецензента?», «Ресурси» тощо⁶. Увагу авторів статей звертають на те, що незалежно від вердикту — прийнято чи відхилено статтю — зауваження рецензентів можуть бути корисними для подальшої роботи претендентів. Для орієнтації майбутніх авторів пропонується ознайомитись із веб-сторінкою (http://www.esf.org/fileadmin/be_user/research_areas/HUM/Documents/ERIH/NEW_ERIH_Philosophy_Initial_List__2007_01.pdf), де можна знайти, зокрема, і ранжування найавторитетніших журналів. Вказано, що багато інформації про філософські журнали, яку розповсюджують автори, видавці і рецензенти, можна знайти на ресурсі: <http://wikihost.org/wikis/philjinfo/wiki/start>.

Статус академічного журналу зараз пов'язують з увіходженням його до широко відомих баз даних, тому треба і нашим журналам більше піклуватися про зовнішнє цитування. Але знов-таки, цей формальний показник суттєво залежить від якості продукції.

У зв'язку з цим варто звернути увагу на те, що у нашій філософській періодиці переважають персональні публікації. Частково це пов'язане із вимогами до захисту дисертацій. А закордонні журнали незрідка приймають статті, авторами кожної з яких може бути і чотири, і п'ять, і більше осіб. І все одно, вони мають таку вагу, що, наприклад, для захисту PhD достатньо бути

⁶ McKinnon N. Publishing Your Philosophy (www.colyvan.com/publishing).

лише співавтором кількох спільних статей (однієї чи двох, тобто значно менше тієї кількості, якої вимагають у нас). Безперечно, скасування або послаблення вимог стосовно кількості авторів однієї статті та кількості статей для захисту дисертацій суттєво посилять якість публікацій в українських академічних журналах.

До того ж, очевидно, що треба урізноманітнити публікації. До статей із суті питання, які роблять новий внесок у літературу з певної теми, і статей, які містять огляд певних книжок, треба додати суто критичні статті, й понад те, такі, що містять оригінальні ідеї тих, хто своїм викликом започатковує можливу дискусію.

Як це може бути організовано й подано у періодиці, можна продемонструвати прикладом із журналу «Philosophical Topics» (Філософські теми), де відбувалося обговорення ідей відомого фахівця у галузі філософії свідомості та філософії мови Роберта Брендона⁷. Передісторію цієї публікації викладено у редакторській передмові.

2006 року в Оксфорді Роберт Брендон виголосив свої Локівські лекції. У 2007-му у Празі відбулася конференція, присвячена обговоренню цих лекцій. Конференція розпочалася із серії семінарів із розгляду його поглядів. Професор Брендон потім повторно прочитав лекції. На кожну з них надійшла критична стаття. Випуск часопису починається вступним нарисом самого професора Брендона, містить ці статті та його відповіді на кожну з них. Висвітлюючи різні боки концепції Брендона, роз'яснюючи й піддаючи критиці його погляди, автори цих статей продемонстрували глибоку обізнаність стосовно обговорюваних проблем, запропонували варіанти їх розв'язання. Такий досвід розвитку філософської думки варто враховувати українським філософським журналам.

Навроцький, Володимир — доктор філософських наук, старший науковий співробітник відділу логіки та методології науки Інституту філософії ім. Г.С. Сковороди НАНУ.

⁷ *Philosophical Topics*, 2008, 36, 2.